

Dinsdag 21 maart 1916 – ochtendeditie

Parijs, 20 maart. Officieel bericht van hedenmiddag:

Hedenmorgen tegen vier uur hebben Engelse, Franse en Belgische vliegers het vliegekamp te Houtave, ten oosten van Oostende, gebombardeerd. De 19 Franse vliegtuigen die er aan deelnamen, zijn alle ongedeerd teruggekeerd.

Londen, 20 maart. Engels stafbericht:

Aanmerkelijk geschutvuur, over en weer, ten noorden van Ieper.

Vandaag heeft de vijand bij Boezinge na een felle beschieting een post van bomwerpers overrompeld, die wij onmiddellijk heroverd hebben.

Men meldt ons uit Oostburg:

Zondag is terug ontzettend geschoten op het westelijk front, richting Ieper. In de nacht van zondag op maandag is vooral op de kust ook hevig gevuurd. Er schijnt een oorlogsschip, vergezeld van vliegtuigen, langs de kust gevaren te zijn. Het vuren op de vliegtuigen was hier duidelijk te zien.

Dinsdag 21 maart 1916 – avondeditie

De jongste luchtaanval der geallieerden.

Londen, 21 maart. De marinedeskundige van de Times schrijft: Weer hebben, na een lange tussenruimte, Engelse vliegers, in samenwerking met Franse en Belgische collega's, een vruchtbare aanval boven vijandelijk gebied uitgevoerd. De gisteren uitgevoerde

aanval tegen Zeebrugge en Houtave bewijst, dat onze vliegers niets van hun bekwaamheid en geschiktheid voor aanvallende verrichtingen hebben verloren. Men zal het wapenfeit ook toejuichen als een aanwijzing dat de overheid de wens van de natie zal hebben erkend, dat de luchtdienst nieuwe gelegenheden zou krijgen. Het volledig succes van de aanval van gisteren bewijst dat aan dat natuurlijke verlangen zonder ernstig gevaar voldaan en tezelfdertijd resultaten van bijzondere militaire waarde bereikt kunnen worden. Eerlang moet men nu de zeppelinloodsen die zulk een uitstekend doel opleveren, eens met projectielen bestoken.

Kardinaal Mercier en generaal von Bissing.

Keulen, 20 maart. Naar aanleiding van de brief van generaal von Bissing, de Duitse gouverneur-generaal in België, aan kardinaal Mercier, zegt de Kölnische Volkszeitung o.m.: De Duitse katholieken kunnen het slechts bitter beklagen, dat een katholieke kerkvorst zo uit zijn hoge kerkelijke positie valt als Mercier gedaan heeft in zijn laatste herderlijke brief, die eigenlijk deze naam in het geheel niet verdient. Van een godsdienstig standpunt af beschouwd is de verbinding en vermenging van godsdienst met politiek, zoals dat bij Mercier in de loop van de oorlog in toenemende mate gewoonte geworden is, een zeer bedroevend, in zijn gevolgen noodlottig feit. Het artikel geselt dan verschillende plaatsen uit de bisschoppelijke brief, o.m. die, waarin de mogelijkheid verondersteld wordt dat het Duitse leger, omdat het door besmettelijke ziekten geteisterd zou worden, de nederlaag zou kunnen lijden. Het optreden van kardinaal Mercier verdient de scherpste blaam, niet slechts wegens zijn politiek verzet tegen Duitsland, maar wegens het onzeglijke misbruik, dat de kardinaal van zijn kerkelijke positie maakt. Het Duitse generaal-gouvernement heeft tegenover de kardinaal tot dusver groot geduld en lankmoedigheid geoefend. Maar de Duitse overheid moest reeds wegens de door zulk een herderlijke brief onder de Belgische

bevolking ontstaande onrust op besliste wijze daartegen stelling nemen.

Havre, 21 maart. Generaal Cadorna zal met koning Albert en koningin Elisabeth en baron de Broqueville, de Belgische minister van oorlog, aan het front een schouw over de beschikbare troepen houden.

Een zeegevecht.

Berlijn, 20 maart. Officieel: Bij de kust van Vlaanderen is hedenochtend tussen drie Duitse torpedoboten en een divisie van vijf Engelse torpedojagers een voor ons gunstig afgelopen gevecht geleverd. De vijand heeft het gevecht gestaakt nadat hij menige voltrefter had gekregen en is toen in volle vaart weg gestoomd.

Aan onze zijde zijn slechts lichte beschadigingen.

Uit België.

Onze correspondent schrijft uit Brussel, dat het jongst verschenen Wet- en Verordeningsblad o.a. deze besluiten bevat:

De gouverneur-generaal in België benoemt de plaatsvervangers van afwezig zijnde notarissen in de landstreken van Frankrijk, die tot het gebied van het generaal-gouvernement in België behoren. Alle wettelijke bepalingen, die met deze verordening in strijd zouden zijn, zijn hierbij opgeheven.

En verder: Voorraden cementzakken, groter dan 1000 stuks, moeten aangeslagen en aan de generaal van het ingenieur- en pionierkorps ter beschikking gesteld worden. Dienvolgens zijn voor zulke voorraden het verkopen, het wegvoeren of op een andere manier beschikken zonder toestemming van die generaal verboden. Met ten hoogste 2 jaar gevangenis en met een boete van ten hoogste 5 maal

de waarde der voorwerpen, waarop de strafbare handeling betrekking heeft, of met een van beide, wordt gestraft hij, die deze verordening overtreedt. De poging tot overtreding is strafbaar. Naast de straf kan ook verbeurdverklaring der voorraden worden uitgesproken, onverschillig of zij de veroordeelde toebehoren of niet. Tot oordeel vellen zijn de krijgsrechtbanken bevoegd.

Uit Gent.

Onze correspondent schrijft uit Brussel:

Ook dat zal de grote oorlog ons gebracht hebben ... een slagersstaking!

Naar het schijnt hielden de boeren, die te Gent vee naar de markt brachten, zich geenszins aan de vastgestelde maximumprijzen en hierdoor werden de slagers eveneens verplicht bij de vleesverkoop boven de maximumprijs te gaan, hetgeen voor hen vervolging en veroordeling meebracht. Zij staken toen de hoofden bij elkaar en namen in een vergadering het besluit aan, dat aan het volk bekend werd gemaakt en waarin werd medegedeeld, dat zij geen stuk vee meer zouden kopen, noch op de markt, noch bij de boeren, zolang aan de maximumprijzen de hand niet werd gehouden. Het gevolg was dat op 5 maart verreweg de meeste slagers hun winkels sloten en de Gentenaars zonder vlees waren en dus een aantal gedwongen vleesloze dagen tegemoet gingen.

Zoals echter in deze tijden vanzelf spreekt, bemoeide de Duitse militaire overheid zich terstond met deze abnormale toestand en riep de burgemeesters van alle gemeenten, welke tot de Gentse kommandantuur behoren, bij elkaar. Hier werd uitgemaakt, dat elke gemeente verplicht is op de weekmarkt zoveel vee te leveren als voldoende is voor de voeding der inwoners, tegen 1,10 tot 1,45 F

levend gewicht. Landbouwers, die bij de levering aan hun gemeente moeilijkheden maken, worden streng gestraft; de verkoop op de markt aan de slaggers vindt voortaan onder Duits toezicht plaats. Vlees mag van nu af slechts verkocht worden aan hem, die een vleeskaart bezit en niet meer dan 125 gram per hoofd en per dag.

Op 17 maart zal dus de vleesloze periode te Gent achter de rug zijn.

Memoranda (KVdW).

Brussel, 25 Februari.

Bezetting, kunst en ganzenbord.

Een teken van onze argeloosheid, die geheel ten voordele pleit van het Belgische karakter (en dit kan men zeggen zonder de minste ironische bijbedoeling), zal men vinden in het feit, dat zoveel burgergezinnen zich in deze lange winteravonden weer zijn gaan toeleggen op voorvaderlijke gezelschapsspelen, die men voor goed vergeten dacht, en die van lieverlede zijn gaan herleven. Buiten het bijzondere wereldje dat, om van talloze bioscopen te zwijgen, te Brussel een twintig schouwburgen en tingeltangels openhoudt, en waarvan men zich afvraagt waar het de lust blijft halen, en het geld, kent de huisvader zijn plicht: zijn avonden zijn voortaan samen te vatten in de twee woorden: kaartspel en lindethee, die in deftigheid opwegen tegen het panem et circenses van voornoemde, maar onbeschaamde "fêtards". Wel is het ras der steunpilaren van het cafébedrijf niet uitgestorven; het is zelfs een nieuw schouwspel, voor de oorlog onbekend, ze 's avonds op het Duitse middernachtuur, dat voor hen het al te vroege elf blijft betekenen, naar buiten te zien gulpen als een levende stroom uit sluisdeuren (vroeger bleef men zitten zolang men wilde en drinklust had, en zelfs nog langer, zonder dat iemand, behalve de dommelende kelner, daar bezwaar tegen

had); maar er bestaat reden tot denken, dat die steunpilaren allen vrijgezellen of ontroostbare weduwnaars zijn, of echtgenoten die het met hun wederhelft over oorzaken en gevolgen van de oorlog, en wie het winnen zal, niet eens kunnen worden. Zaak is, en niemand onder de rechtgeaarde Brusselaars die het tegen zal spreken, dat men 's avonds nog zo weinig mogelijk, en slechts gedwongen, uitgaat, en de uren na het avondmaal doorbrengt bij vrouw en kinderen, zelfs als men het vroeger anders gewoon was. Hetgeen maakt, dat tegenwoordig om negen uur Brussel er uitziet als voor de oorlog om half twee, Belgische tijd, en nachtelijke.

Ik spaar u de beschrijving van zulke gezellige avondstonden, waarbij het mannelijke gezinshoofd wel eens blijk geeft van een charmante naïefheid; want zijn ze voor hem niet de terugkeer naar een verleden, dat hij gerechtigd was afdoend gedelgd te achten; leggen zij hem geen nieuw-kinderlijke bezigheid op, waar een moeder bij nature in opgaan kan, maar die voor de vader een teruggang is naar een wereld, waar zelfs boeken uitgesloten zijn (want sedert achttien maand hebben wij als literaire noviteiten niet meer gehad dan de Duitse, weleens minderwaardige oorlogsverslagen, en die, zelfs belangrijk, eindigen met vervelen)? - De kaart- en andere spelen worden hem dan ook iets als de mosselbanken, waar, in de romans van Jules Verne, nachtelijke schipbreukelingen bij het krieken van de morgen een dankbaar voedsel in vinden, - zij die als ontbijt aan beters gewoon waren.

Zijn nu die huisvaders aangepast, de spelen zijn het ook. Wij hebben kaarten, die bij de omstandigheden horen. Ik heb u verteld van de meer of minder satirische karikaturen die aan de uitstalling van papierwinkels de binnensteedse feiten van de dag becommentariëren, bij de lachgrage Brusselaar, wie de kwaliteit van de spot niet veel schelen kan, een gretig publiek vinden, en een aantal "artiesten" doen leven: tevens, en het is de diepere betekenis

ervan, getuigenissen van een ironie, die misschien minder het in opstand verkerend gevoel der volmaaktheid is, dan, zij het onbewust, die “gaité de l'indignation”, waar Bloy het ergens over heeft. Stof tot verontwaardiging hebben wij waarlijk genoeg; spotzucht, en onze zin ervoor is de veiligheidsklep die te Brussel alle revolutie uitsluit, - wat het slappe van bewuste geestigheden ruimschoots vergoedt ... Van die karikaturisten nu, zeker de beste trouwens, is er één die een actualiteitskaartspel uitgedacht en getekend heeft: de schelgekleurde koningen, koninginnen en schildknappen, onhandig in hout gesneden, waarvan de traditie een zo taai leven heeft, zijn vervangen door prentjes, echte etsjes, teerzinnig van kleur, waar de helden van de dag, niet diegene van het slagveld, maar deze van het Brussels asfalt, zoals de oorlog ze in het leven riep en in hun macht bevestigde, op gekonterfeit staan. Ik voeg er aan toe dat het spel, evenals zeldzame boekuitgaven, op honderd exemplaren is getrokken: stel u dan ook voor welk aristocratisch genot het geven moet, er zich van te bedienen, - wat trouwens vanwege de zeldzaamheid, waar de echte kunstwaarde helaas niet tegen opweegt, allicht niet gebeuren zal.

Heel wat democratischer, want voor de geringste beurzen toegankelijk en op duizendtallen gedrukt, is het ganzenbord, dat de oer-Brusselse geestige Amédée Lynen getekend heeft, en dat thans reeds bij alle huishoudens voorhanden is. Democratisch tevens, omdat het minder artistieke pretenties heeft, al is het toch wel even knap, als voornoemd kaartspel. Amédée Lynen heeft te Brussel een grote reputatie als tekenaar, die hij vooral dankt aan zijn geest, meer zeker dan aan zijn kunst. Deze is nu zeer zeker handig: zij is echter onpersoonlijk, weleens vulgair, en alleen de aandacht waard door haar anekdotische of illustratieve inhoud. Dit juist wees Lynen's talent op de grafische herinnering van wat wij onder de bezetting beleven; daar heeft Lynen, bij geniale inspiratie, de beste, de

absolute vorm voor gevonden; zelf misschien bukkend onder het obligate thuishokken en de gezelschapsspelen, die het draagbaar moeten maken (wij hebben ons trouwens te schikken in de keuze van de meerderheid, die de waarde van eenzaam mediteren nog niet heeft leren inzien). Heeft hij het voorvaderlijke ganzenspel, "renouvelé des Grecs", een nieuwe gedaante gegeven, en tevens de tijdadem ingeblazen, waardoor het onze belangstelling wakker houdt. Zijn ganzenbord is haast even gedocumenteerd als het boek van Marcel Castiaux over de economische verschijnselen onder de oorlog, en ik ken lieden die het veel onderhoudender achten.

Mag ik u uitnodigen tot een partijtje? - Het eironde speelveld, waar, op de gewone afstanden, de vroegere gansjes vervangen zijn door schalkse vredesduifjes met olijftakjes, is, als gebruikelijk (ik vermoed het althans, want ik ben ongelooflijk onbevoegd), in 63 vakjes verdeeld, waar men de meest aan deze tijd gebonden onderwerpen in ziet afgebeeld. Iedere speler werpt, zoals gij beter weet dan ik, twee teerlingen, en schuift over het bord voort naar het geworpen getal. Valt hij aldus op één der olijke duifjes, dan merkt hij een dubbel getal punten aan. Komt hij in een reeds bezet vakje te liggen, dan betaalt hij plaatsgeld, en de verdreven speler gaat liggen op de door de verdrijver verlaten plaats. Brengt nu de eerste worp 9 bij middel van 5 en 4, dan neemt de speler plaats in vak 26, waar hij een "moules et frites" vindt: een populaire, specifiek Brusselse eetgelegheid, geenszins door de burgerij versmaad trouwens, waar men zijn hart pleegt op te halen aan mosselen met gebakken aardappelen; haalt men echter 9 met 6 en 3, dan gaat men liggen op 34, die een bank is, zoals men ze overvloedig vindt op boulevards en in stadsparken. Werpt men 2, het minste wat men halen kan, en dat het Hulpcomité voorstelt, dan mag de speler tot aanmoediging naar 11, waar de Volksvoeding haar intrek heeft genomen. Wie 7 werpt, moet zich voorzien van een Personalausweis; iedere Brusselaar weet al de tijd

die daarmee verloren gaat; de speler moet dan ook al zijn medespelers driemaal laten gooien voor hijzelf verder kan. Op nr. 15 vervalt de huishuur: daar betaalt men in de pot een voorschot op. Op 20 ontmoet de speler één der talrijke verspreiders van goed nieuws: het geeft hem het recht op 23 te gaan liggen. Op 21 is het een der, even talrijke, verspreiders van slecht nieuws die hij ontmoet: het ontmoedigt hem in zulke mate, dat hij er zijn speelbeurt door voorbij laat gaan. Nr. 24 brengt de "caissette du soldat": het kistje lekkers, dat aan de krijgsgevangenen mag gezonden; de speler draagt er toe bij door een gift in de pot. Op 30 hangen de Officiële Mededelingen uit: om ze te verorberen laat men weer maar eens zijn speelbeurt voorbij gaan. Op 41 is het de "Oeuvre du sou", die een weldadige tussenkomst in de pot eist. Nr. 44 brengt de speler op de tram; hij wil betalen met een bankje van twintig frank, wat de conducteur als onwelvoeglijk en antireglementair afwijst, zodat de reiziger het uitstappen geboden wordt, en dit hem helaas terug voert tot een lager vak. Bereikt hij nr. 50, dan is hij in het Stakingsbureau; hij geniet onderstand uit de pot. Op 52 ontdekt zijn speurzijn een stock verborgen aardappelen, die hem een nieuwe premie bezorgen, en toelaten dat hij verder gaat liggen. Hij is minder gelukkig op 57: daar ontmoet hij zijn huiseigenaar, die hem dwingt tot een nieuw deel van de vervallen huur, hetgeen hem achteruit brengt. Op 61 vindt men het Stenen Hart: wie noch voor de "caissette", noch voor "l'oeuvre du sou" gegeven heeft, moet voor zijn straf heel het spel herbeginnen. Komt men eindelijk op 63 terecht, dan heeft men het spel gewonnen; men int de pot, niet echter zonder het vermaan, krijgsgevangenen en ongelukkigen te gedenken.

Ziedaar het ganzenbord naar Amédée Lynen, zoals mijn zoontje het mij heeft verklaard. Gij zult het zoutloos vinden, en misschien terecht. En, zoals ik u zegde, is het niet eens heel mooi getekend. Maar voor de toekomst is het ongetwijfeld een document van grote

waarde: men zal er uit leren hoe het te Brussel onder de bezetting toeging, op echt Brusselse wijze voorgesteld.

En dit is iets waar zelfs deze memoranda niet op bogen kunnen ...

Uit Luikerland.

Sint-Truiden, 17 maart.

De eerste helft van maart heeft ons te Luik alles aangebracht, wat een mens de grond kan in helpen: noordenwind, sneeuwdagen, ijskoude, en achter die tormenten de hele stoet ziekten, waarmee elkeen gekt en spot, totdat hij plat ligt en de dokter ham aan het verstand brengt, dat er te zorgen valt voor een lichaam, dat onder de voet is geraakt. De lijdenden en de gezonden hebben veel spoediger het kind een naam gegeven, dan de arts wezenlijk heeft kunnen vaststellen, wat er eigenlijk bij de lijder in de war is. Ze noemen dit maar verkouden, griep, influenza, koorts. Die er het minst over weten, geven hier blijk van scherpe ijver en bepalen de ziekte tot in haar bijzonderheden. Zelf aangetast, als duizenden Luikenaars, zijn we maar zo spoedig mogelijk de poorten uitgetramd, de eerste zonnedag, die God verleende. De doorgaande buurttram Ans-Sint-Truiden-Tienen-Leuven-Brussel, splinternieuw, gans modern verlucht, verlicht, verwarmd, was wezenlijk een lentebroeikast, een ideaal vervoermiddel voor ongestelde mensen. Zij rolde zacht door de reeds met lachende lenteschimmen bevolkte vette velden. Die verbetering heeft ons de oorlog bezorgd. Ze zal blijven. In een aangenaam ritje van anderhalf uurtje, dommelend op kussens, asjeblijf – de reizende koolmijner zowel als de nette handelsreiziger of de beursman – kwamen we in het zo vriendelijk stadje Sint-Truiden aan, ons als een tweede geboorteplaats. Doch de boerderij, waar we morgen zullen zijn, het dorp, de grond zelf “waar onze wieg heeft gestaan”, lachte ons nog liever toe. Rust is immers daar en – zelfs in

oorlogstijd – al het verkwikkende, het sterkende, dat een herstellend mens weer spoedig klinkklaar op de been kan helpen.

Dat me in Luik werd verteld, dat de pastoor van één duidelijk genoemde parochie, de zondag, waarop ik 's middags de stad verliet, in de dertig lijken ter aarde had te bestellen, deed me, ver buiten Luik, nog steeds onaangenaam aan. Zo'n verraderlijke smetziekte komt nagenoeg wel elk jaar, doch zij treft dan hele scharen mensenwezens aan, die wezenlijk met haar de spot drijven en, alhoewel lijdend, zonder de minste achterdocht hun avond uitkaarten in het café, vooraleer ze eraan kunnen denken ziek te zijn. 's Anderendaags zeggen ze, alsof ze een liedje zongen, tegen hun vriend van gisteravond, die ze ontmoeten op weg naar hun bureelkruk: "Ik heb gisteren een fles champagne in mijn laars gegoten, me warm ondergeduffeld; deze morgen ... Kijk me eens aan!"

Een dergelijk deuntje dicht thans niemand, omdat het een leugen zou zijn en een belediging voor wie het zou moeten horen. We weten immers allen – ik wist het tien dagen voor mijn vertrek, dat honderden kinderen in Luik en buurt aan die verraderlijke winterziekte lijden, dat er leraars zijn zonder leerlingen, leerlingen zonder leraars, handelshuizen zonder dienstvoak, of nagenoeg er zonder. Wie ziek is en wie hoort zeggen dat er ziekte is, spot thans in het geheel niet. Hij heeft vooreerst geen lust tot spotten, zo is het hem ernst, al lijdt hij ook niet erg. Doch er rijst de grote dreigende vinger van de Almacht Oorlog, het ontzaglijk Gewetene en het groot Onbekende tevens en, boven dit ontzagwekkend Verschrikkelijke, het boven alles verschrikkelijk Vraagteken, dat iedereen beklemmt, dat iedereen ziet en door iedereen wordt gezien, een helse stomheid, die toch dag en nacht eindeloos spreekt en wenkt en dreigt en door niemand, wezenlijk door geen mensenziel in de wereld wordt begrepen. Men ondervraagt dit Vraagteken. Het antwoord luid,

donderluid. Toch is al zijn gehuil en gedaver niets, volstrekt niets dat wat kan betekenen. Men hoort het en men hoort het niet, omdat zijn stem te wijd draagt en geen vorm heeft voor onze oren. Men ziet het en men ziet het niet, omdat zijn bliksemende gestadige en bestendige verschijning veel sterker is dan de zon, in wiens licht we leven en die we niet bloot kunnen zien.

Dit vraagteken beheerst tegenwoordig geheel ons leven. Ons, nog bij miljoenen verzadigde Belgen, reeds maanden dragend het nieuwe levenskruis en daaraan zo gewoon, dat we op onze weg nog anderen helpen dragen, ons ontbreekt niets, volstrekt niets. We vragen ons elke dag meer en scherper af, of thans de kleine onzijdige landjes in Europa, met ongeschonden vrijheid en grond, nagenoeg met ongeschonden have en goed, gelukkiger, geruster, veiliger, meer beschermd, zekerder van de toekomst zijn dan wij Belgen, zo vreselijk geteisterd, naar het heet, en zo peilloos diep donker staande voor het Vraagstuk, dat ons, wie weet hoe en wanneer, in een onverhoopte om het even welke gedaanteverandering helder zal worden.

Toch ontbreekt er ons iets, iets zeer voornaams. Een smetziekte als deze, thans heersend over ons, een kinderziekte zou ik zeggen, die zoveel volwassenen naar het graf voert, betekent dat we armoede krijgen, al eten we als vroeger, al roken we onze sigaar als vroeger, al deden we in alles net als vroeger. We vullen de maag met armer voedsel, dat dezelfde vorm, dezelfde smaak heeft als vroeger, dat we zelfs veel duurder dan vroeger betalen. Als een stoet vee naar onze slachthuizen trekt en een kind kan zien dat een zeer groot aantal onder die beesten maar even het vel over de ribben hebben en eerder de eerste dag naar de vetweide schijnen te gaan dan naar het mes, - dat is een teken van armoede voor de mensen. Als een groot veekweker u in gemoede zegt: voor de oorlog kreeg ik gemakkelijker een os van 600 kilo dan thans een van 500 vet; als de pachteres, die

ge lange jaren kent op de boerderij, waar ge de kleinste stalletjes weet te vinden, waar ge de waakhond durft strelen en vroege biggen en kalveren op vrije dagen mee naar het weiland bracht, als die u zegt, wat voedsel en welke hoeveelheid daarvan ze nog beschikbaar heeft voor haar volk, voor haar vee, en de jonge boer meet u dan, hij dit op dit gebied mateloos gebruikte, voor zijn paarden, zijn hoenders, heel zijn leven op de grote winning, dan toch moet men geen doctorstitel bezitten om het te bekennen; de mensen worden arm, al eten ze hun lust. De hoeveelheid melk kan er zijn en ook de hoeveelheid boter, vlees, kaas, en dit alles vult net zo aangenaam als vroeger, doch de rijkdom is er beslist niet meer en wat er is neemt onvermijdelijk elke dag aan voedingskracht af.

Wij voelen langzaam meer de blokkadepraam, die we mogelijk minder zouden voelen zo we Duitsers waren en vijanden van Engeland, doch thans zijn we Belgen en ... De lente nadert met zijn hier zo belangrijke bezaaiingen van zomervruchten. Het is hier de vruchtbaarste grond van heel het land. Nog een paar weken en dan worden haver, gerst en onmiddellijk daarna de goudvoortbrengende suikerbiet gezaaid. Niets van alles wat nodig is aan krachtmest hebben onze boeren om op hun akkers te zaaien. Chili brengt ons geen korrel sodanitraat; geen snuifje guano brengt Peru. Bij gebrek aan grondstoffen kunnen we van het fosfaat, dat uit onze eigen aarde komt, geen superfosfaat maken. Waar blijft onze potasmest? Onze metaalslakken? Het is het tweede jaar dat onze moeder Aarde een dichte bevolking moet voeden, zonder dat ze zelf behoorlijk kan gevoed worden. Wat zou reeds van haar zijn geworden, zo ze niet voor de oorlog in haar vet zwom en schatten scheen te hebben aan voorraad, voor lange jaren? Wat men thans van haar vraagt, gaat haar krachten te boven. Meststoffen worden er gemaakt en verhandeld. Wat ze vooral mooi hebben is een onbegrijpelijke naam. Voor het overige kan men niets gissen, dan dat ze tot grond hebben

de vuiligheid van onze steden en voorname volkscentra. Ze zijn buitengewoon duur. Dit ook is een voorname hoedanigheid in deze dagen. Wie gewoon is niet meer te grinniken als men hem 25 frank vraagt voor een gewoon paar schoenen, zou het wezenlijk beneden zijn waardigheid vinden landvetten aan de hand te krijgen tegen gewone prijs. Tout est relatif!

Mag ik even wat schrijven over een gebeurtenis, waarover ik volstrekt niets weet? Ik wil het hebben over die zeppelin, die voor een tiental dagen te Luik, op de hoogte van Sint-Walburga, is neergekomen en niet meer dan een flink paar uren daarna, even beleefd, na vooraf even beleefd met een kanonschot te zijn begroet, is opgestegen, gaande naar het noordoosten. Ik heb noch zeppelin noch kanon gezien, omdat ik te bed lag, juist, waar ik niets kon zien, doch ik kan zeggen, en dit bij inspraak, dat, eer de zeppelin neer was, reeds meer dan tienduizend mensen in Luik, en mogelijk wel honderdduizend in de streek, juist wisten te vertellen, met getal en omstandigheden, vanwaar hij kwam, waarom hij kwam, waar hij weer zou naartoe gaan en waarom het kanon werd geschoten. Van de eerste oorlogsdagen af hebben we te Luik mensen gehad, zo scherp van alles op de hoogte, dat zich niemand over het minste behoefde ongerust te maken en de dingen der toekomst zo duidelijk werden voorspeld, afgelijnd, bepaald, dat men wezenlijk de meest boze aard moest hebben, om aan één puntje van die verkondigingen te twijfelen. Luik was geen twee dagen ingenomen, of de brieven, met Franse vliegers overgebracht, en de draadloze berichten uit Cockerill of elders, regelden alles zo beslist, dat geen kind kon ongerust zijn. “Courage, encore deux jours et Liège sera délivrée”, seinden Franse vliegers! – “Joffre marche sur Aix-la-Chapelle”, was een draadloos telegram. Doch de echte heilsboden waren deze, die u aanspraken bij de deur. Je had ze nooit gehoord, nooit gezien. Ze bevonden u daar te staan als een vraagteken “Monsieur s’intéresse ...

Une minute seulement ... C'est merveilleux!" Dan had de heer u reeds binnenwaarts geduwd, was zijn machineschrift al onder uw neus ... "Lees asjeblief, het einde nadert". Het was dan een bijzondere brief uit het vechtgebied, een order van Joffre, een aanspraak van koning Albert, of ... een uittreksel uit Le Temps of The Times. Men weet, dat Luik het niet eens kon worden over het verraad van Antwerpen. De beruchte brief was bij de ene uit Le Temps, bij de andere uit De Tijd. Het verschil is niet groot! ... "Hebt ge de prachtige redevoering van de koning gelezen?" – "Alweer leugens!" – Hoe! Leugens, ik heb ze te Brussel tien frank betaald."

Hoe heeft me een zeppelin tot hier gebracht!